

გლობალიზაცია, როგორც ფინანსური რისკების ზრდის ფაქტორი

რეზიუმე

ეთერ მამაცაშვილი

სტუ-ს დოქტორანტი

E-mail: ettermamacashvili@mail.ru

წინამდებარე სტატიაში განხილულია გლობალიზაცია, როგორც განუსაზღვრელობის და რისკისგამომწვევი ფაქტორი, რომელიც დადასტურებულია არა მხოლოდ მიკრო დონეზე სამეურნეო სუბიექტების, არამედ მაკრო და მეგა დონეზე მთლიანად ეროვნული ეკონომიკის მიერ. ეს საშუალებას იძლევა გამოვლინდეს გლობალიზაციის მიერ გამოწვეული ეკონომიკური და ფინანსური რისკები, ასევე გადმოსცემს რისკ მენეჯმენტის განვითარების მიმართულებას მიზეზშედეგობრივ კავშირებს და სრულყოფის საკითხებს თანამედროვე პირობებში. ასევე განვიხილეთ არსებული რისკების, როგორც გამომწვევი მიზეზები, ასევე მისი მართვის (რისკ-მენეჯმენტის) მიმართულებები, პრევენციაა ღონისძიებები.

საკვანძო სიტყვები: გლობალიზაცია, ეკონომიკური რისკები, განუსაზღვრელობა, რისკების მართვის მექანიზმი, რისკ-მენეჯმენტი.

შესავალი

გლობალიზაციის მიმდინარე ტენდენციებს თან სდევს მსოფლიო მეურნეობის კავშირების და თანამშრომლობის დაჩქარებული და მასშტაბური ზრდა, საქონლის და მომსახურების საერთაშორისო ვაჭრობის გაფართოება და დივერსიფიკაცია, კაპიტალის საერთაშორისო მიგრაცია, საერთაშორისო საწარმოო კოოპერირება, საერთაშორისო სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობა და გაცვლა. მას განასხვავებს საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების მჭიდრო ფუნქციონალური ურთიერთკავშირი, მისი მზარდი ზეგავლენა ეროვნულ ეკონომიკაზე, სახელმწიფოს ეკონომიკური დამოუკიდებლობის შეზღუდვა საერთაშორისო ინსტიტუციონალური და საბაზრო რეგულირების პირობებში.

ღია ეკონომიკის სტრატეგია გახდა განმსაზღვრელი არა მხოლოდ განვითარებული, არამედ განვითარებად და გარდამავალ ქვეყნებისთვისაც. ღია ეკონომიკა ნიშნავს პროტექციონიზმის სახელმწიფო ღონისძიებების დასუსტებას, კონკურენციის გამწვავებას შიდა ბაზა-

ზე, ეროვნული ეკონომიკის მზარდ დამოკიდებულებას გარე ზეგავლენაზე.

ძირითადი ნაწილი. მსოფლიო მასშტაბით ბაზრების და ეროვნული ეკონომიკის გახსნილობა (ღიაობა) აძლიერებს კონკურენციას, ქვეყნების უთანაბრობას სარგებლის მიღებაში. გლობალიზაციას თან ახლავს ნეგატიური შედეგების განვითარება ჩამორჩენილ ქვეყნებში, რომლებიც მიისწრაფიან ფეხი აუწყონ მსოფლიო მეურნეობას და გაუთანაბრდნენ განვითარებულ ქვეყნებს, მათ აქვთ მცირე შესაძლებლობები მსოფლიოსამეურნეო პირობებისადმი.

მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის მთავარ მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს საერთაშორისო ფინანსები და ინფორმაციული რევოლუცია. უნდა აღინიშნოს ინფორმაციზაციის გავლენა ახალი (ინფორმაციული) ეკონომიკის ჩამოყალიბება.

შეიძლება კონსტანტირება გაუკეთოთ ინფორმაციული პროცესების გავლენის პოზიტიურ ტენდენციას მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციაზე, რაც მდგომარეობს, ინფორმაციის ასიმეტრიულობის გადალახვაში და ან მოცემული მოვლენის შემსუბუქებაში, ინფორმაციის მოცულობის გადიდებაში, რომელიც ხელმისაწვდომია პიროვნებების ფართო წრისთვის.

მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის ეპოქაში ინფორმაციული ტექნოლოგიები იწყებენ ითამაშონ ისეთი არსებითი, ფუნდამენტური როლი, რომ ვლინდება ტენდენცია გამოვეყოთ იგი როგორც მეხუთე ფაქტორი წარმოებისა ცნობილ ფაქტორებთან – შრომის, კაპიტალის, ბუნებრივი რესურსების და მეწარმეობასთან ერთად.

ამასთან, როგორც ცნობილია, საკმაოდ ხშირად, დადებითი მოვლენა წარმოშობს თავის წინააღმდეგობას ამა თუ იმ ნეგატიური შედეგის სახით, რომელიც წარმოადგენს ეკონომიკური რისკების მიზეზებს. მოცემული გამოთქმები მთლიანად და სრულად გამოიყენება საზოგადოების ინფორმაციზაციის მიმართ. არის მთელი რიგი ფაქტორები, რომელიც მოქმედებს საპირისპირო მიმართულებით და ჯამში მიყვავართ დანაკარგებთან მსოფლიო კეთილდღეობის ღონეში.

ამრიგად, შეიძლება გამოიყოს ზოგიერთი ფაქტორები, რომელიც წარმოადგენს მიზეზებს რისკისა და განუსაზღვრელობისა „ახალი ეკონომიკის“ პირობებში, – ინფორმაციული ტექნოლოგიების (ინტერნეტის) განვითარება, საერთაშორისო კონკურენციის გაძლიერება, საერთაშორისო ვაჭრობის მოცულობის და კაპიტალის მოძრაობის გადიდება, ახალი ფინანსური ტექნოლოგიების და ინსტრუმენტების (დერივატივი) გამოჩენა, სახელმწიფო რეგულირების შემცირება ეკონომიკის ძირითად სექტორებში და სხვა.

ეკონომიკის ფინანსიზაცია ასევე გავლენას ახდენს მსოფლიო ეკონომიკური სივრცის არასტაბილურობაზე. ეკონომიკის ფინანსიზაციის პროცესი წარმოადგენს მისი ფინანსური სექტორის

ხვედრითი წილის ზრდას მსოფლიოს და განვითარებული ქვეყნების მშპ-ში და ამ სექტორის მნიშვნელობის ზრდას.

ექსპერტები აღიარებენ, რომ მობილური და მჭიდროდ ინტეგრირებული სეგმენტი კაპიტალის ბაზრის მაღალლიკვიდური აქტივებისა იმდენად მნიშვნელოვანია მასშტაბებით დივერსიფიცირებულია ინსტრუმენტებით, რომ აქვს უნარი ძლიერი ზეგავლენა მოახდინოს მაკროეკონომიკურ სიტუაციაზე ცალკეულ ქვეყნებში და ცალკეულ რეგიონებში, ასევე გლობალურ დონეზეც. გადაჭარბებული ზრდა ფინანსური ბაზრის მაღალლიკვიდური სეგმენტებისა წარმოადგენს სტაბილურობის საფრთხეს სისტემურ დონეზე.

კაპიტალების სახელწიფათაშორისი მოძრაობის ლიბერალიზაციამ და დერეგულირებამ, რომელთა ნაკადები არაერთხელ გაიზარდა გლობალიზაციის ზეგავლენით, წარმოშვა ახალი ფენომენი – ნეგატიური ზემოქმედება ეროვნულ ეკონომიკაზე, უცხოური ინვესტიციების სწრაფი შემოღინებამ, უწინარეს ყოვლისა მოკლევადიანი მაღალლიკვიდურისა. როგორც პრაქტიკა უჩვენებს, გლობალიზაციის მადესტაბილიზირებული ზეგავლენა ქვეყნებზე, რომელთაც აქვთ არამდგრადი ეკონომიკური და ფინანსური სისტემები ვლინდება იმაში, რომ მას მიეყვართ მოკლევადიანი კერძო კაპიტალის ნაკადების სწრაფ ზრდასთან, განსაკუთრებით მობილურ სპეკულატურ ტრანსფერტებთან.

უპირატესად მცურავი სავალუტო კურსების სისტემების შემოღებამ, არსებითად დააჩქარა ლიბერალიზაციის და დერეგულირების პროცესები ეკონომიკაში, ამაღლა სახელმწიფოთაშორისო ფინანსური ნაკადების მობილურობა, რომელიც, ექსპერტების საერთო აზრით, აძლიერებს ფინანსური სისტემების საერთო

არასტაბილურობას როგორც ეროვნულ დონეზე, ისე მთელ მსოფლიოში.

ყველა ზემო ჩამოთვლილი ფაქტორებს მსოფლიო ეკონომიკის არასტაბილურობისა მიეყვართ განუსაზღვრელობასა და რისკებთან, რომელსაც ექვემდებარება არა მხოლოდ სამეურნეო სუბიექტები, არამედ მთელი ეროვნული ეკონომიკაც.

ეს ფაქტორები სტიმულირებს უწყვეს მნიშვნელოვან ტრანსფორმაციებს, ასევე ქმნიან სარისკო ატმოსფეროს ბიზნესისათვის. ამ პირობებში რიგი ავტორები გვთავაზობენ რისკ-მენეჯმენტის ახალ მოდელს. ამ ახალი მოდელის აღსანიშნავად ხშირად გამოიყენება სხვადასხვა ტერმინები: კომპლექსური რისკ-მენეჯმენტი, ინტეგრირებული რისკ-მენეჯმენტი, სტრატეგიული რისკ-მენეჯმენტი, რისკ-მენეჯმენტი მთელი საწარმოების ფარგლებში, საწარმოს რისკ-მენეჯმენტი.

იმავედროულად საზღვარგარეთის ანალიტიკოსები განიხილავენ რისკ-მენეჯმენტის განვითარების კონკრეტულ მიმართულებებს. უპირველეს ყოვლისა უნდა აღინიშნოს, რომ ყველა ისინი აკავშირებენ რისკის არსებობას მომავლის შესახებ ინფორმაციის არსებობასთან – ამინდის შესახებ, შემოსავლების შესახებ, გადასახადების შესახებ, გასაცემელი კურსების შესახებ და ა. შ. რისკს განიხილავენ იმ შესაძლებლობების თვალსაზრისით, რომ მოვლენები შეიძლება მოხდეს არა ისე როგორც მოელოდნენ.

გაძლიერდა რისკის დისციპლინათაშორისი გამოკვლევები და სხვადასხვა ქვეყნების მეცნიერთა კოოპერაცია ახალი მეთოდების და მიდგომების განვითარებისთვის, რომელიც დაკავშირებულია განხილულ პრობლემასთან. განსაკუთრებულ ყურადღებას საზღვარგარეთელი მეკვლევარები უთმობენ რისკის ისეთ ფაქტორებს, როგორიცაა ინფორმაციული ტექნოლოგიების დაჩქარებულ განვითარებას და საქმიანი აქტივობის (ბიზნესის) გლობალიზაციას. გამოკვლევების ერთერთ მიმართულებას წარმოადგენს ფინანსები. საფინანსო რისკების მართვის და შეფასების სფეროში ხდება არსებითი ცვლილებები: თანამედროვე სატელეკომუნიკაციო ტექნოლოგიები ანგრევენ გეოგრაფიულ და პოლიტიკურ საზღვრებს, რომლებითაც შემოფარგლულია ლოკალური ბაზრები. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია გლობალური (მსოფლიო) ბაზრების ოპერირება გლობალური ინფორმაციის საფუძველზე რისკების გამოვლენისას, მათი გაზომვის, შეფასების და მართვისას. საზღვარგარეთელი მეცნიერები იკვლევენ ფინანსურ

დერივატივებს, ფინანსური რისკების მართვის ინსტრუმენტების სახით. ფინანსურ დერივატივები წარმოადგენს ინსტრუმენტებს, რომელსაც საფუძვლად უდევს სხვა უფრო უბრალო, როგორც წესი, ისინი, რომლებიც მიმოიქცევა ნაღდ ბაზარზე, მაგალითად ობლიგაციები და აქტივები. გარდა ამისა, საზღვარგარეთ აქტიურად ვიტარდება ფინანსური ინჟინერინგი – ფინანსური დერივატივების გამოყენება რისკების მართვისთვის.

რისკ-მენეჯმენტი მიმართულია რისკების მართვა მიზნად ისახავს სტრატეგიებისა და ტაქტიკის განვითარებას, რათა თავიდან იქნას აცილებული ან ბიზნესში არსებული მიზნებიდან და ამოცანებიდან გამომდინარე არასასურველი რისკები. თუ ცალკეული საწარმოებს შეუძლიათ თავიდან აიცილონ რისკი ან შეამცირონ, მაშინ აგრეგირებული (ერთობლივი) ფორმით (როგორც ყველა საწარმოების ერთიანობა) ეს არ შეიძლება გაკეთდეს, ვინაიდან არსებობს რისკის გადაცემა ერთი სუბიექტისგან მეორეზე.

შეიძლება გამოვყოთ ფინანსური რისკების რამოდენიმე ძირითადი სახეები, რომელიც განპირობებულია გლობალიზაციით.

ეს, პირველ რიგში, კონკრეტული ქვეყნისთვის უსიკვამლო და მოვლენებით გამოწვეული ქვეყნის რისკებია. ეკონომიკურ ლიტერატურაში, ქვეყნის რისკები გულისხმობენ მატერიალური და/ან ფინანსური აქტივების პირდაპირ დანაკარგებს, განთავსებულს მოცემულ ქვეყანაში, ან გაუთვალისწინებელი შემცირება შემოსავლებისა ამ აქტივების მიხედვით, განპირობებული ამ ქვეყანაში მომხდარი მაკროეკონომიკური, ფინანსური ან სოციალ-პოლიტიკური ხასიათის მოვლენებით, რომელთა განვითარებაზე კონტროლი ვერ მოახერხა ვერც კერძო საწარმოებმა, ვერც ცალკეულმა პირებმა.

ფინანსური რისკები განპირობებულია ფინანსური რესურსების სააღბათო დანაკარგებით ე.წ. ფულადი საშუალებებით. ეს რისკები იყოფა ორ ძირითად სახედ: რისკები დაკავშირებული ფულის მსყიდველუნარიანობით და რისკები დაკავშირებული კაპიტალის დაბანდებასთან (საინვესტიციო რისკები).

სავალუტო რისკები წარმოადგენს სავალუტო დანაკარგების საფრთხეს, დაკავშირებულს ერთი უცხოური ვალუტის კურსის ცვლილებით სხვის მიმართ საერთაშორისო, საკრედიტო და სხვა სავალუტო ოპერაციების წარმოებისას.

საინვესტიციო რისკები მოიცავს: გაშვებული სარგებლის რისკს, შემოსავლიანობის შემცირების რისკს და პირდაპირი ფინანსური დან-

აკარგების რისკს.

გაშვებული სარგებლის რისკი – ეს არის რისკი ირიბი ფინანსური დანაკარგის (მიუღებელი მოგება) დადგომისა რის შედეგადაც არ ხორციელდება რომელიმე ღონისძიება (მაგალითად დაზღვევა, ინვესტირება და სხვ).

კომპანიის საგარეოეკონომიკურ საქმიანობის ერთერთ ჯგუფს რისკებისა წარმოადგენს მარკეტინგული რისკების ჯგუფი. ისინი დაკავშირებული არიან საქონლის შესაძლო გადაადგილებასა და რეალიზაციასთან გასაღების ბაზარზე. რისკების მარკეტინგული ჯგუფების შეფასება – საკმაოდ წონადი ამოცანაა. მარკეტინგული რისკების შესაძლო გამოვლენის ხარისხი საკმაოდ დიდია, მაგრამ ისინი არსებობენ მუდმივად, ჩვენგან დამოუკიდებლად, ხოლო ფინანსურმა დანაკარგებმა შეიძლება შეადგინონ დიდი თანხები. ამიტომ საკითხი მარკეტინგული რისკების ანალიზის და შეფასებისა იკავებს მნიშვნელოვან ადგილს საგარეოეკონომიკური ურთიერთობის წარმოების ყველა ეტაპზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ ეკონომიკურ მეცნიერებებში არასაკმარისადაა გამოკვლეული ფინანსური რისკის მართვის მექანიზმი. გლობალიზაციის პირობებში. რისკის მართვა შეიძლება დავახასიათოთ როგორც მეთოდების, ხერხებისა და ღონისძიებების ერთობლიობა, რომელიც საშუალებას იძლევა გარკვეული ხარისხით მოხდეს პროგნოზირება სარისკო მოვლენების დადგომისა და მიიღოს ღონისძიებები ასეთი მოვლენების დადგომის უარყოფითი შედეგების შესამცირებლად ან გამოსარიცხად.

ეკონომიკურ ლიტერატურაში რისკის მართვის მექანიზმის შესახებ გამოიკვეთა შემდეგი მიდგომები. პირველ რიგში, მუშავდება ყველა სახის რისკის მართვის მეთოდები, მათ შორის მრეწველობაში. მეორე, ეკონომისტთა და მკვლევარების ყურადღება გამახვილებულია კონკრეტული ტიპის რისკის მართვის მეთოდების შემუშავებაზე. რისკის მართვის პროცესი – არის სისტემატური მუშაობა რისკის ანალიზზე, გამომუშავება და შესაბამისი ღონისძიებების გატარება მინიმინიმაზიციისთვის. ეს პროცესი შეიძლება დაიყოს რამდენიმე ეტაპად: რისკის გამოვლენა; რისკის შეფასება; რისკის მართვის მეთოდების შერჩევა; შერჩეული ხერხების რეალიზაცია; შედეგების შეფასება.

უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი ავტორები დეტალიზაციას უკეთებს ეტაპებს გამოკვლევის მიზნებიდან გამომდინარე.

მაგალითად, ზოგიერთი განასხვავებს შემდეგ საფეხურებს: რისკების იდენტიფიკაცია, კლასიფიკაცია, რისკის ანალიზი, რისკისადმი

დასკვნა

მიდრეკილობა, სხვა რისკების მართვის შემდეგი ძირითადი სფეროები (სტაგეები): იდენტიფიკაცია (გამოვლენა), შეფასება, მართვის მეთოდის და ინსტრუმენტების არჩევა, პრევენცია და კონტროლი, დაფინანსება, შედეგების შეფასება.

რისკის გამოვლენა მდგომარეობს იმის განსაზღვრაში, რისკის რომელ სახეს მიეკუთვნება ანალიზის ობიექტი, იქნება ეს შინამეურნეობა, კომპანია ან სხვა ეკონომიკური სუბიექტი.

რისკის ანალიზი მისი მართვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია. რისკთან მიმართებაში ანალიზი გულისხმობს საფრთხის ინდივიდუალურ წყაროების გამოვლენას და შეაფასებს მათ შესაძლო პოტენციურ გავლენას შესაძლო ფინანსურ და ფიზიკურ დანაკარგებზე და ამ ორგანიზაციისთვის ზარალზე.

რისკის შეფასება წარმოადგენს ხარჯების რაოდენობის განსაზღვრას, დაკავშირებული რისკის სახეებთან, რომელიც გამოვლინდამართვის პირველ ეტაპზე. ზოგადად, ეკონომიკური რისკის შეფასების არსებული მეთოდები შეიძლება დაიყოს შემდეგნაირად: შეფასების სტატისტიკური მეთოდი; საექსპერტო შეფასების მეთოდი; ანალიზების გამოყენება; კომბინირებული მეთოდი.

ამდენად, თანამედროვე ეკონომიკური განვითარების თავისებურებები მოითხოვს რისკების მართვის მექანიზმის განვითარებას, რომელიც მოიცავს ანალიზის სხვადასხვა დონეს: ინტერ-, მაკრო-, საშუალო და მიკრო დონეზე. რისკის მართვის ზემოაღნიშნული ეტაპების გარდა, მექანიზმი უნდა შეიცავდეს შემდეგ ელემენტებს: ორგანიზაციული, სამართლებრივი, საინფორმაციო, სოციალური და ფსიქოლოგიური და ა.შ.

თეორია და პრაქტიკა განვითარდა რისკის მართვის ოთხი ძირითადი მეთოდი: აღმოფხვრა (თავიდან აცილება); პრევენცია და კონტროლი; მიღება (შთანთქმის); გადარიცხვა (დაზღვევა).

ამდენად, თანამედროვე ეკონომიკური განვითარების თავისებურებები მოითხოვს რისკების მართვის მექანიზმის განვითარებას, რომელიც მოიცავს ანალიზის სხვადასხვა დონეს: ინტერ-, მაკრო-, საშუალო და მიკრო დონეზე. რისკის მართვის ზემოაღნიშნული ეტაპების გარდა, მექანიზმი უნდა შეიცავდეს შემდეგ ელემენტებს: ორგანიზაციული, სამართლებრივი, საინფორმაციო, სოციალური და ფსიქოლოგიური და ა.შ.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბენიძე ნ., შონია ნ., ბიწაძე ჯ., - რისკები და დაზღვევა. - თბილისი, გამომცემლობა „ინოვაცია“, 2015.
2. ლაზვიასვილი ნ. - რისკმენეჯმენტი, სახელმძღვანელო. - თბილისი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2010.
3. ცაავა გ., გაგაშელი შ., ცაავა დ., ბურდიაშვილი რ., მოსიაშვილი ვ. - რისკოლოგია: ეკონომიკური, ფინანსური და საბანკო-საკრედიტო რისკების მენეჯმენტი, სახელმძღვანელო. - თბილისი, 2018.

4. Рязин, Ю. И. Рискология в 2 ч. Часть 1: учебник для вузов / Ю. И. Рязин. — М.: Издательство Юрайт, 2018.
5. https://aldebaran.ru/author/ignatevich_ryagin_yuriyi/kniga_riskologiya_v_2_ch_chast_1_uchebnik_dlya_vuzov/ გადამოწმებულია 02.03.2019.
6. <http://www.childrenspractice.com/Areas/WebAdmin/Resources/ModuleImages/2511201695947.pdf> gadamowmebulia 02.03.2019.
7. <https://www.who.int/management/general/risk/managementofrisk.pdf> გადამოწმებულია 02.03.2019.

GLOBALIZATION AS AN INCREASING FACTOR OF ECONOMIC RISK

ETER MAMATSASHVILI

PHD Student

E-mail: ettermamacashvili@mail.ru

Summary

The present article discusses globalization as a factor of causing an indefiniteness and risk, which is confirmed not only at the micro level of economic subjects but also on macro and mega levels entirely by the national economy. This allows to identify economic and financial risks caused by globalization, it also conveys the direction of risk management development, cause effect connections and perfection issues in modern conditions. We also discussed the reasons of the existing risks as well as directions of its (Risk management) management, prevention measures.

Key words: Globalization, economic risks, indefiniteness, risk management mechanism, risk management.